

Zielińska, Ewa

Promocja książki profesora Józefa Szymańskiego "Opera minora selecta"

Res Historica 30, 204-207

2010

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Kilka wystąpień dotyczyło sejmików, które odbywały się na obszarze Wielkiego Księstwa Litewskiego. Doktor Robertas Jurgaitis (Wilno) nawiązał do tych miejsc, w których zbierały się sejmiki wileńskie w XVIII wieku. Z kolei mgr Andriej Radaman (Mińsk) przedstawił sejmiki i zjazdy szlacheckie województwa nowogródzkiego na przełomie XVI i XVII stulecia. Sejmiki kowieńskie odbywające się w drugiej połowie XVIII wieku zostały omówione przez mgr Monikę Jusupović (Warszawa), sejmik piński zaś został scharakteryzowany przez mgr. Michała Wójciuka (Warszawa). Sejmiki litewskie odbywające się w XVIII wieku były także przedmiotem zainteresowania innych referentów. Doktor Andriej Macuk (Mińsk) skupił się na legalności zgromadzeń szlacheckich na Litwie za panowania Augusta III, dr Ramune Šmigelskyte-Stukiene (Wilno) skoncentrowała się zaś na miejscach tamtejszych sejmików w latach 1792–1794.

Kolejna grupa referentów w swoich wystąpieniach poruszyła inne aspekty funkcjonowania sejmików w czasach staropolskich. Profesor Andrzej Stroynowski (Częstochowa) nawiązał do rozdwojonego sejmiku podolskiego z 1786 roku i koncepcji reformy sejmików wysuniętej przez Potockich. Doktor hab. Jakub Basista (Kraków) przybliżył poglądy Anglików na szlachecki samorząd w Polsce. Doktor Renata Gałaj-Dempniak (Szczecin) przedstawiła bogato ilustrowany referat ukazujący sejmiki szlacheckie w twórczości Józefa Walla i Jana Piotra Norblina. Starania sejmików o zabezpieczenie i przechowywanie akt sądów szlacheckich stały się tematem wystąpienia prof. Janusza Łosowskiego (Lublin). Z kolei elity sejmików bełskich w czasach saskich zostały omówione przez dr. Wiesława Bondyrę (Lublin). Na zakończenie konferencji referat wygłosił dr Leszek Wierzbicki (Lublin), który na przykładzie 1672 roku omówił sejmiki ekspedycyjne, czyli zgromadzenia szlacheckie odbywające się w czasie wypraw pospolitego ruszenia.

Przy okazji przedstawianych wyżej referatów dochodziło do ożywionej dyskusji nad różnymi aspektami funkcjonowania staropolskich sejmików. Przede wszystkim powracało stawiane od wielu lat przez rzesze historyków pytanie o różnice między sejmikami a zjazdami. Zwracano też uwagę na charakter konfliktów pojawiających się na sejmikach, których podłożem były sprawy publiczne i prywatne. Z kolei końcowa część dyskusji nad problematyką sejmikową dotyczyła zaproponowanego w jednym z referatów nazewnictwa „sejmiki ekspedycyjne”.

Warto także wspomnieć, że w pierwszym dniu sesji naukowej, w trakcie spaceru po Urzędowie, uczestnicy konferencji mieli możliwość obejrzenia zabytków historycznych tej miejscowości. O przeszłości tego zasłużonego w dziejach Lubelszczyzny i kraju miasteczka opowiadał pochodzący z Urzędowa prof. Marian Surdacki (KUL), wiceprezes Towarzystwa Ziemi Urzędowskiej.

Leszek A. Wierzbicki

Promocja książki profesora Józefa Szymańskiego *Opera minora selecta*

Prezentacja zbioru *Opera minora selecta*, zawierającego wybór artykułów prof. Józefa Szymańskiego – historyka mediewisty, wybitnego znawcy nauk pomocniczych historii i wieloletniego kierownika Zakładu Nauk Pomocniczych Historii, zgromadziła w dniu

24 listopada przedstawiciele władz uczelni Prorektor ds. Ogólnych prof. Ryszarda Szczygła, władz Wydziału w osobie Dziekana Wydziału Humanistycznego prof. Henryka Gmitterka, władze Instytutu Historii w osobach Dyrektora Instytutu Historii dr. hab. Roberta Litwińskiego i jego zastępcy dr. Mariusza Korzeniowskiego oraz pracowników uczelni lubelskich, studentów i sympatyków historii. Zły stan zdrowia Autora sprawił, że nie mógł on być na spotkaniu obecny.

Zaproszonych gości i wszystkich przybyłych przywitał dr hab. prof. UMCS Janusz Łosowski, pełniący obowiązki Kierownika Zakładu Nauk Pomocniczych Historii. Przedstawił oboje redaktorów wydawnictwa – prof. Barbarę Trelińską i dr. Tomisława Giergiela, wspominając o głównym motywie podjęcia inicjatywy wydawniczej, jakim była chęć uczczenia prof. Józefa Szymańskiego i przypomnienie części dorobku pięćdziesięciu lat Jego pracy naukowej. Celem zorganizowania prezentacji książki było natomiast propagowanie nauk pomocniczych historii, których znajomość jest fundamentem dobrego warsztatu historycznego.

Prorektor ds. Ogólnych prof. Ryszard Szczygieł scharakteryzował rolę prof. Józefa Szymańskiego, porównując ją do roli filaru w odniesieniu do trzech środowisk: uczelni macierzystej, historyków lubelskich oraz specjalistów zajmujących się naukami pomocniczymi w Polsce. Wskazał na praktyczną potrzebę publikowania tego rodzaju reedycji. Pogratulował sukcesu inicjatorom przedsięwzięcia edytorskiego oraz wydawcy, podnosząc zasługi Wydawnictwa DiG na polu propagowania naukowej książki historycznej.

W imieniu obojga redaktorów tomu głos zabrała prof. Barbara Trelińska. Zaprezentowała koncepcję i zawartość zbioru *Opera minora selecta* na tle biografii i dokonań naukowych prof. Józefa Szymańskiego. Podkreśliła, że publikacja jest efektem pracy nie tylko redaktorów, ale wszystkich pracowników Zakładu Nauk Pomocniczych Historii. Zebrane w jednym tomie artykuły dają przekrój zainteresowań naukowych prof. Józefa Szymańskiego, rozwijanych przez niego w czasie 50 lat aktywności badawczej na polu mediewistyki i nauk pomocniczych historii. Zaprezentowano je w czterech grupach tematycznych.

Zbiór otwierają teksty najstarsze, związane z pierwszym miejscem pracy prof. Józefa Szymańskiego, którym był Katolicki Uniwersytet Lubelski. Dotyczą one wczesnych dziejów Kościoła polskiego, zarówno jego struktur, jak i tworzących je osób. Rozważania te ujęte zostały w szerokiej perspektywie odniesień do historii powszechnej. W 1964 roku po obronie rozprawy doktorskiej, napisanej pod kierunkiem prof. Aleksandra Gieysztora, prof. Józef Szymański rozpoczął pracę w Instytucie Historii UMCS. Był organizatorem i pierwszym kierownikiem Zakładu Nauk Pomocniczych Historii i Bibliotekoznawstwa (w latach 1977–2001). Jego zainteresowania zwróciły się wówczas w kierunku nauk pomocniczych historii. Druga część kolekcji *Opera minora selecta* przynosi więc teksty będące wynikiem refleksji nad przeszłością nauk pomocniczych historii, ich obecnym kształtem metodologicznym i miejscem w warsztacie naukowym historyka. Przez ponad 30 lat prof. Józef Szymański prowadził badania nad heraldyką. Interesowała go forma i funkcjonowanie znaków rycerskich, a potem szlacheckich, herby miejskie i zagadnienia heraldyki państwowej. Badał polski ustrój heraldyczny, a zwłaszcza takie jego instytucje, jak indygenat i nobilitacja. Wnikliwym zabiegom krytycznym poddawał źródła do badań nad heraldyką, jak np. dokumenty nobilitacji. Interesowały go też przemiany,

jakim podlegało staropolskie piśmiennictwa heraldyczne. Artykuły dotyczące różnych zagadnień z zakresu heraldyki historycznej, jak i zastosowań, wywiedzionych z przeszłości, reguł sztuki heraldycznej do kształtowania poprawnych form herbów używanych współcześnie, wypełniają trzecią część zbioru. W ostatniej grupie krótkich prac znalazły się rozważania nad zagadkami historii literatury oraz zagadnieniami szczegółowymi takich dyscyplin nauk pomocniczych historii, jak: chronologia, geografia historyczna oraz epigrafika. Badania nad staropolskimi zabytkami epigraficznymi stały się też polem ciekawego eksperymentu, polegającego na włączaniu studentów historii w prace inwentaryzacyjne w ramach studenckich obozów naukowych, na których mieli okazję sprawdzić i doskonalić swój warsztat historyczny. Profesorka Barbara Trelińska zakończyła wystąpienie zachętą do tego, aby pracownicy innych zakładów przygotowali podobne zbiory swoim mistrzom, prezentujące ich dorobek i czyniące go łatwiej dostępnym.

Następnie głos zabrał Sławomir Górczyński, dyrektor warszawskiego Wydawnictwa DiG specjalizującego się w publikowaniu czasopism i naukowych prac historycznych. Wspominając początki, trwającej już 25 lat, osobistej znajomości z prof. Józefem Szymańskim, opowiedział o swoim braku jakichkolwiek wahań w momencie podjęcia decyzji o wydaniu tomu prac prof. Józefa Szymańskiego. Okoliczność ta stała się też powodem zainicjowania przez wydawnictwo nowej serii „Opera Necessita” („Dzieła Niezbędne”). Niedługo w jej ramach ukaże się podobny tom, zawierający artykuły znakomitego genealoga Włodzimierza Dworzaczka, opublikowane w Polsce i poza jej granicami. Wspomniał też o dużym projekcie, realizowanym we współpracy z Instytutem Historii PAN oraz gronem historyków z całej Polski, polegającym na wydaniu 30 nowych, fundamentalnych dzieł z zakresu różnych dyscyplin nauk pomocniczych historii, w którym uczestniczy też troje autorów z Lublina. Dyrektor Sławomir Górczyński, bardzo dobrze wspominając swoją współpracę wydawniczą z badaczami lubelskimi nad edycją ich prac, zakończył wystąpienie zaproszeniem do publikowania w Wydawnictwie DiG, do korzystania z jego oferty wydawniczej oraz podziękował za zaproszenie i możliwość prezentacji książek w Lublinie.

Następnie odczytany został list prof. Józefa Szymańskiego skierowany do uczestników spotkania. Profesor Wiesław Śladkowski i prof. Ryszard Szczygieł, niezależnie od siebie, wystąpili z propozycją, aby tekst ten, jako ważne świadectwo niedawno minionej przeszłości uczelni, ogłosić drukiem. Publikujemy go niżej, w pełnym brzmieniu, pod tytułem nadanym przez Autora – *Clio na mojej drodze*.

Doktor hab. prof. UMCS Janusz Łosowski wystąpił z propozycją, aby drugi, podobny tom przygotować na uczczenie osiemdziesiątej rocznicy urodzin prof. Józefa Szymańskiego, przypadającej w lutym 2011 roku. Przychylił się do niej dyrektor Sławomir Górczyński, deklarując gotowość wydania publikacji.

Po zamknięciu tej części spotkania goście i gospodarze spotkali się w innej sali już w mniej oficjalnej atmosferze. Przy lampce wina omawiano sprawy ważne dla środowiska, dzieląc się wrażeniami i wspomnieniami. Obecność dyrektora Wydawnictwa DiG kierowała też rozmowy w stronę planów wydawniczych i nowości na rynku księgarskim.

Po zakończeniu spotkania delegacja złożona z wydawcy, redaktorów tomu i pracowników Zakładu Nauk Pomocniczych Historii udała się do prof. Józefa Szymańskiego, aby

złożyć mu gratulacje. Promocji książki *Opera minora selecta* towarzyszyła prezentacja książek i czasopism naukowych z bogatej palety publikacji historycznych Wydawnictwa DiG połączona z ich sprzedażą.

Ewa Zielińska

*

Józef Szymański, *Clio na mojej drodze*

Witam serdecznie wszystkich zgromadzonych przyjaciół i kolegów. Cenię sobie Waszą obecność. Przepraszam za moją nieobecność wśród Was, ale to już trzynasty miesiąc mojej nieobecności w Uniwersytecie, czas spędzony na siedmiokrotnych pobytach w czterech lubelskich szpitalach, czas spędzony na łóżku i w wózku dla niepełnosprawnych. Chciałbym być wśród Was na co dzień, tak jak to było dotychczas. Cenię sobie tak częste odwiedziny wielu z Was i rozmowy o nowościach w badaniach historycznych. Korzystam z okazji i chcę podziękować także za ludzką, prostą pomoc w chorobie, polegającą nie tylko na odwiedzinach, ale także na czuwaniu przy mnie w niespokojne noce. To moi przyjaciele z Zakładu Nauk Pomocniczych Historii, z Zakładu Archiwistyki i z Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej. Dziękuję Wam za to i proszę, pamiętajcie o mnie dalej. Chcę także podziękować Panu Rektorowi i jego współpracownikom za ważną dla mnie w wymiarze materialnym pomoc. Chcę te fakty upublicznic – może złożą się na nasz uniwersytecki etos.

Zgromadziła Was książka *Opera minora selecta*. Nie wiedziałem, że powstaje, bo dorzuciłbym jeszcze ze dwa artykuły. Wydawcom i Wydawnictwu DiG jestem wdzięczny, bo mimo moich wątpliwości wydobyliście, jak mi się zdaje, artykuły ważne, nadal funkcjonalne np. dla dydaktyki z zakresu nauk pomocniczych historii, ale także dla spraw bieżącej kultury. Większość tych artykułów umieszczona była w księgach pamiątkowych, w czasopiśmie, ale także w niszowych wręcz drukach, jak np. ten o potrzebie wypracowania konstytucyjnej formy znaków państwa i narodu. Nie spodziewam się, aby ktoś z posłów dotarł do tego artykułu – a być może inaczej byłaby potraktowana zmiana ustawy, która zmierza do wprowadzenia krzyża na koronę królewską Orła Białego, krzyża, który tam nigdy nie pojawił się w żadnej formie, a wprowadzenie wzoru z 1927 roku to nie działania masonerii (tak ponoć uzasadniony jest projekt zmian), ale realizacja ustawowego nakazu Sejmu Ustawodawczego z 1919 roku. Zatem w 1927 roku nie było co zdejmować, bo Polska nie miała ustawowego herbu i dopuszczone były różne formy, ale nigdy nie zostały ustawowo uznane. Natomiast krzyż, który chcą wnioskodawcy wprowadzić, a który ma na koronie orzeł wojskowy, nawiązujący do form orła używanego przez żołnierzy z czasów Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego, to sfera, może kula ziemiska, ale symboliki jej, a zwłaszcza umieszczonego na niej krzyża, zazwyczaj równoramiennego, nie potrafił jak dotąd objaśnić nikt w skali Europy, nawet Percy Ernst Schramm, niewątpliwy autorytet w tej mierze. Jedno jest pewne – to nie jest znak religijny, krzyż chrześcijański. Krzyże, które mamy na flagach czy herbach Anglii, Norwegii, Szwajcarii i innych państw, a na które powołują się wnioskodawcy, nic wspólnego nie mają ze znakiem krzyża chrześcijańskiego i nie mają cech sakralnych, tak jak i w herbach rycer-